

UNIVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET
Časopis „EKONOMSKE TEME”
Godina izlaženja 50, br. 2, 2012, str. 221-232
Adresa: Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš
Tel: +381 18 528 624 Fax: +381 18 4523 268

ISTRAŽIVANJE UTICAJA INOVACIJA NA RAZVOJ PREDUZEĆA I REGIONALNI RAZVOJ

Barbara Rodica*

Rezime: *Regioni i druge lokalne sredine su uključeni u tokove globalizacije. Preduzeća, kao sastavni deo regiona, jako zavise od globalnih promena sredine. Analize privrednih tokova u svetu i razvojna politika najdinamičnije razvijenih država ukazuju na to, da je inovacijska sposobnost ta koja omogućava brzo prilagođavanje promenama u međunarodnom prostoru i jedina nudi mogućnost za poboljšanje konkurentne pozicije. Samo vrlo inovativna zemlja, region, preduzeće može zadržati dugoročnu prednost pred konkurencijom i tako obezbedi privrednu konkurenciju i ekonomski rast. Inovativnost preduzećima omogućava poboljšanje konkurentnosti i profitabilnost stvaranjem, razvojem ili inovativnim plasiranjem novih proizvoda i ideja. Inovacije, istraživanja i razvoj omogućavaju razvijenim zemljama Evropske unije, da svojim državljanima nude odgovarajuće blagostanje i kvalitet života. U ovom članku smo predstavili i analizirali neke važne rezultate istraživanja i studija o regionalnom razvoju. Oni se zasnivaju na sekundarnoj upotrebi statističkih podataka i sekundarnih podataka, dobijenih iz intervjua i polu-strukturiranih intervjua kvalitativnog pristupa, kojima prikazujemo detaljniju sliku dešavanja na vodećim tržištima, inovativnih centara u regionalnom razvoju i govorimo o transferu znanja i istraživanja u privredi.*

Ključne reči: *inovacija, inovacija potencijala, vodeća tržišta, znanje*

1. Uvod

Šta je to najvažnije, što određuje, da određeni region (EU, Slovenija, jugoistočna Slovenija), postane odgovarajuća baza za razvoj međunarodno konkurentskih i uspešnih privrednih delatnosti. Kako uticati na trendove usporenog rasta produktivnosti rada u EU? Domadenik, P. et al. (2010), ukazuju, da se odgovor krije u pospešivanju tehnološkog razvoja, prenosa znanja i istraživanja u

* Fakulteta za poslovne in upravne vede Novo mesto, Slovenija; barbara.rodica@guest.arnes.si
UDK 330.341.1:332.1, pregledni rad

Primljeno: 10.05.2012. Prihvaćeno: 15.06.2012.

Rad je saopšten na naučnom skupu "Regionalni razvoj i demografski tokovi zemalja jugoistočne Evrope", koji je održan na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Nišu 22.06.2012. godine.

privredi, aktivnom delovanju preduzeća, na području stvaranja novog znanja i novih tehnologija, pospešivanju inovativnosti i obezbeđivanju novih radnih mesta visoke vrednosti, a time i pospešivanju privredne dinamike i obezbeđivanja uslova, koji će EU obezbediti konkurentni položaj u dugoročnim bitkama na svetskim tržištima. Porter (2001) navodi da su najvažniji izvori konkurentnosti, inovativnost i sofisticiranost proizvoda i usluga. Likar (2006) navodi sledeće ekonomske ciljeve inovativnosti: rast dodatne vrednosti, pad proizvodnih troškova, rast udela uspešnih ulaganja, koja su postala inovacije, rast kvaliteta proizvoda ili usluge, poboljšanje efikasnosti razvoja, pospešivanje i skraćivanje vremena uvođenja novih proizvoda ili usluga i razvoj novih grupa proizvoda i usluga.

2. Uloga inovativnosti i vidici inovacijske delatnosti

Temelj svakog privrednog društva je postizanje ciljeva. Menadžeri i zaposleni, svoje ciljeve postižu svojim interesima odnosno željama i zahtevima. Svaki menadžer ima zadatak, da stvori i dostigne ciljeve i time uspešno vodi preduzeće. Kotler (2006) određuje sledeće delatnosti: opredeljenje preduzeća ili organizacija, oblikovanje strateških poslovnih jedinica, dodeljivanje sredstava svakoj strateškoj jedinici i planiranje novih delatnosti. Markič (2004) tvrdi da, ukoliko preduzeće ili druga organizacija želi da bude uspešni pokretač promena, mora razviti politiku planske inovativnosti. Razvoj inovativnosti, različiti autori dele na različite faze (opredeljenje strategije, stvaranje, rizik, poslovna analiza, razvoj i tehnološka priprema, probna upotreba, plasiranje proizvoda i usluga). Za inovacijske procese, koje Schumpeter (2010) deli na tri faze (od pronalazaka, preko inovacije, do stepena difuzije ideja) potrebni su obrazovani kreativni pojedinci, koji poseduju odgovarajuće znanje. U modelu inovacija posebno je važno stvaranje ideja, koje u početnim fazama stvara manje troškove, kasnije oni rastu, zato mora biti taj tok usklađen sa troškovima za razvijanje i pripremu stvaranja i marketing pojedine mogućnosti. Inovativnost i tehnološki napredak su jedan od glavnih izvora ekonomskog rasta. Razlike između ekonomskog rasta i zadovoljstva društva moguće je delimično objasniti razlikama u upešnosti država u oblasti inovativnosti. Između kategorija, koje imaju veliki uticaj na razvoj inovativnosti su socijalni kapital i tehnološki tokovi (saradnja industrije i istraživačke sfere).

U stručnoj literaturi je dato puno definicija na temu inovacija i inovativnih delatnosti. Inovacija nema opšte ni pojedinačno opredeljenje, pojedini istraživači imaju različite poglede na opredeljivanje inovacije. Inovacija je uspešno pretvorena ideja, u stvaranje neke nove stvari ili metoda (novih/boljih proizvoda, procesa ili usluga), koji omogućava novu vrednost korisnicima i novu ekonomsku vrednost stvaraoocu inovacije. To preduzeća rade sa namerom da napreduju, takmiče se, i uspešno se razlikuju od konkurenata na tržištu. Inovacija može da se sastoji i iz niza manjih promena. Zavod za statistiku Republike Slovenije meri inovacijsku delatnost slovenačkih preduzeća u skladu sa međunarodnom metodologijom OECD i sa izveštajima evropskog statističkog zavoda Eurostat za pojednostavljeni popis inovacijske delatnosti (SURS).

Rašič i Markič (2008) predstavili su model nacrtu inovacijske politike preduzeća u četiri koraka: pronaći trenutne mogućnosti (konkurisati), pronaći trenutne sposobnosti preduzeća (nadzor), mogućnost za budućnost (kreativnost), odgovarajuće sposobnosti za izvođenje strategije (saradnja). Strateški nacrt inovacijske politike u mikro i malim preduzećima delimo na: opredeljenje strategije (konkurisanje, saradnja, kreativnost i nadzor), uvođenje poboljšanja ili novina u oblastima (metod rada, načina vođenja, pospešivanja inovacijskih delatnosti, istraživanja i razvoja ...), podstrek ka inovativnosti (konkurencija, potrebe potrošača, napredak tehnologije, finansijska podrška važnih institucija i državno subfinansiranje...), planiranje inovacijske politike (opredeljivanje planiranja, važnost planiranja, upoznavanje zaposlenih sa strategijom, nagrađivanje zaposlenih, sakupljanje predloga zaposlenih), uspešnost poslovanja (investiciona sredstva, odnosi sa dobavljačima ...). Kod implementacije planiranja inovacijske politike, ne smemo propustiti saradnju svih učesnika u poslovnom procesu planiranja, izvođenja, kontrole i povratne informacije, konkurisanja i nadzora.

U stručnim izvorima možemo primetiti, da je privredni napredak moguće dostići tehnološkim napredkom, znači inovacijama, koje su u tesnoj vezi sa razvojem tržišta i veličinom organizacije (Schumpeter, 2010, Rašič i Markič, 2008). Rašič i Markič (2008) tvrde, da većina ljudi inovaciju povezuje sa privrednim društvima, istu stvar činiti na novi ili bolji način i sa tehnologijom u smislu novih proizvoda. Značajno je povezuju sa poboljšanjem proizvoda, procesa ili usluge. U nastavku oni tvrde, da moraju preduzeća odnosno privredna društva biti inovativna, ukoliko žele imati dugoročne mogućnosti za uspeh. Ako preduzeća žele opstati i ostati konkurentna moraju planirati i razviti politiku inovativnosti i konstantno ulagati u inovacije. Moraju tražiti mogućnosti boljeg poslovanja da bi zadovoljili potrebe klijenata. Najvažnija za konkurentnost privrede su inovacijska preduzeća. Za ta preduzeća nije najvažnije to, da imaju najmoderniju opremu, obrazovane radnike i da puno investiraju u istraživanje i razvoj, već da imaju nešto više od svojih konkurenata – raspoložive izvore znaju kombinirati na način, koga je teško kopirati. Može to biti izuzetna ideja preduzeća, nadprosečno uspešan način proizvodnje, strategija, organizaciona struktura ili se radi o tehnološkom poboljšanju ili novim proizvodima (Gramc, 2007). U inovativno prirodnoj sredini, ljudski resursi su vrlo važni, jer obrazovani i kvalifikovani kadrovi, svojim potencijalom, idejama i znanjem, doprinose inovacijskoj politici preduzeća, odnosno organizacije.

Uloga države je kao podrška inovacijskoj aktivnosti na nacionalnoj i regionalnoj osnovi, važna za sva preduzeća/privredna društva, posebno za mikro i mala, koja utiču na regionalni razvoj. Regioni koji su u stanju da proizvedu više inovacijskih privrednih društava ili privredna društva zasnovana na novim tehnologijama, stvaraće veći i brzo rastući dohodak. Uglavnom izvozom i novim zapašljavanjima dostići će se veći i brži privredni rast (Rašič i Markič, 2008). U Sloveniji funkcionišu različite institucije, za podršku preduzećima i drugim organizacijama (npr. Privredna komora Slovenije, Tehnološki park Ljubljana, Savez inovatora Slovenije...).

2. 1. Inovativnost u preduzećima

Opstanak i rast mikro, malih i srednje velikih preduzeća, su vrlo važni u regionima odnosno privredama, koja su slabije razvijene ili imaju malo domaće tržište, kao Slovenija, gde preduzeća skoro nemaju drugih mogućnosti nego da se usmere na međunarodno tržište. Za ulazak na tuđu tržište, potrebne su inovacije i tehnološki napredak. Iz tih razloga, mala i srednje velika preduzeća u Sloveniji i drugde u svetu, postoje sve zanimljivija za istraživače internacionalizacije i međunarodnog preduzetništva povezanih sa inovativnošću (Ruzzier i Mlakar, 2011).

Mišljenja autora o tome koliko su inovativna velika i mala preduzeća, su različita. Slabost malih preduzeća je manjak tehnološkog znanja, manjak zaposlenih sa višom stručnom spremom, dok velika preduzeća bitno utiču na tehnološki razvoj. Preduzeća, koja imaju veliku tržišnu moć imaju veće mogućnosti za finansiranje istraživanja i razvoja iz ličnih prihoda, lakše upoređuju dobitke inovacija i zato su za njih bitni veći postićaji za inovacije, mogu imati u datom trenutku više projekata i tako mogu teret istraživanja i razvoj raspodeliti između njih, imaju bolji pristup do spoljnih finansijskih sredstava. Inovacijska aktivnost u malim preduzećima postaje sve važnija za preduzeća i vlade. Kad su mala preduzeća ušla na globalno tržište, njihov položaj se toliko promenio da inovativna aktivnost na području proizvodnje proizvoda, proizvodnje procesa i opšte svladanosti, više nije stvar izbora, već opšti uslov rasta i opstanka (Rašič i Markič, 2008).

3. Inovacijska politika u oblasti vodećih tržišta

Konkurentnost preduzeća u EU uglavnom zavisi od inovacijske aktivnosti. Lisbonska strategija za rast i nova radna mesta su jedan od najvažnijih dokumenata, koji sadrži puno odluka, koje bi poboljšale zakonodavno i privredno okruženje u EU, sa namerom podržavanja inovacijskih aktivnosti ekonomskih subjekata. Iz te strategije proizlazi *inicijativa vodećih tržišta*, usmerena u oblikovanje inovativnih proizvoda i usluga. Oni bi davali podršku ulaganjima u istraživanja i razvoju na brzo naprednim tržištima za proizvode, koji se temelje na tehnološko zahtevnim inovacijskim aktivnostima (Domadenik, 2010). EU može pomoću inicijative vodećih tržišta bitno uticati na faktore, koji utiču na inovacije i to na strani prvih kupaca. Pored toga javne institucije, mogu preko javnih konkursa, uticati na broj istraživanja i razvoja, koji postaju zbog prisustva kupaca rentabilnije i manje opterećene. To takođe može podstaći i nove saradnje između institucija obrazovanja i preduzeća i privuče studente u visoko tehnološke industrije. Javne institucije bitno utiču na oblikovanje standarda i zaštitu intelektualne svojine (Domadenik, 2010).

Glavni faktori koji utvrđuju zamisao vodećih tržišta, kao jednu od mogućnosti koja bi uspešno pomogla bržem razvoju nove tehnologije i time bržem privrednom razvoju, su brojni, a odnose se na brojne komplementarne uslove. Opstanak tržišta koja podržavaju inovacije je ključni faktor koji utiče na obim

ulaganja u istraživanje i razvoj, tehnološki razvoj i pojavu novih inovacijskih proizvoda i usluga. Vodeća tržišta u EU mogu uticati na mala tržišta, koja ometaju brojna preduzeća kod inovacijske aktivnosti. Opstanak vodećih tržišta smanjuje teret za preduzeća, koja razvijaju nove inovacijske proizvode i usluge, što je dodatni podsticaj za ulaganje u istraživanje i razvoj. Važan su korak u procesu učenja, jer inovatori od prvih korisnika dobijaju vredne povratne informacije o potencijalnom poboljšanju proizvoda ili usluga, kao i grešaka. Zbog njih preduzeća kroz proces učenja popravljaju proizvod, zatim ga predstavljaju širem krugu, što ima pozitivan uticaj na preduzeća, jer se izrada proizvoda povećava. Manja i srednja preduzeća, koja mogu biti vrlo uspešna i inovativna, se mogu na ovaj način potvrđivati i dobiti na kredibilitetu.

Istraživanje o vodećim tržištima u svetu, Evropi i Sloveniji, obuhvatilo je preduzeća i institucije prisutne u sektoru eko-inovacija i nisko ugljeoničnih tehnologija, u sektoru biotehnologije, u sektoru zdravja i na području inovativno-komunikacijskih tehnologija (Domadenik et al., 2010). Slovenačka preduzeća na vodećim tržištima su po evropskim i svetskim merilima mala preduzeća, koja su usko specializovana i funkcionišu na nižim tržištima, gde se oblasti u delatnostima preduzeća prepliću, npr., digitalne tehnologije i inteligentni transportni sistemi, ekoinovacije i biotehnologija i slično. Preduzećima predstavljaju veliki problem, izvori finansiranja za razvojne aktivnosti. Neka vodeća tržišta (eko-inovacije i e-zdravlje) zavise od naredbe države. Ona određuje standarde i zadatke, koji su podsticaj razvoja i čine interesovanje na tržištu. Domaće tržište i domaći sertifikati dobijeni za nove proizvode, su često glavni izlaz na inostrano tržište (često i za učestvovanje na konkursima u inostranstvu). Zaštita prava intelektualne svojine, je zbog ograničenog stepena zaštite i dugotrajnih postupaka, glavna problematika za preduzeća, u svim oblastima vodećih tržišta. Preduzeća i istraživačke institucije su međusobno povezane i saraduju u okviru klastera¹, tehnoloških mreža i drugih formalnih i neformalnih oblika saradnje, koje mogu biti dobar način pospešivanja razvoja u industriji (Domadenik et al., 2010).

4. Inovacijski potencijali u EU i Sloveniji

U istraživanju inovativnosti u evropskim i drugim zemljama, koje je bilo urađeno za lestvicu Evropske inovativnosti (EIS), su zemlje, koje su učestvovala u istraživanju 2010. godine, raspoređene u sledeće kategorije: **vodeći u inovacijskoj oblasti:** Danska, Finska, Nemačka, Švedska, Švajcarska su uspešnije od proseka EU 27, **inovacijski pratioci:** Austrija, Belgija, Kipar, Estonija, Francuska, Irska, Luksemburg, Slovenija, Holandija, V. Britanija, **umereno inovacijske zemlje:**

¹ Klaster je kompleksan sistem koji obuhvata mnoge aktere kao što su preduzeća, nosioci znanja (npr. univerziteti, instituti RR i laboratoriji), institucije za podršku (npr. privredne komore, razvojne agencije, sektorska udruženja) i vlade. U ovom sistemu takođe dolazi do saradnje, kao i konkurencije među akterima, eksploatacije sinergija (zajednička promocija, zajednička ulaganja u RR), podsticanje inovacija i stvaranje novih poslovnih mogućnosti.

Češka, Grčka, Mađarska, Italija, Malta, Poljska, Portugal, Slovačka, Španija, **inovacijski lovci**: Bugarska, Latvija, Litvanija i Romunija. Slovenija u ovoj podeli pripada u povremene inovatore, zemlje koje zaostaju za prosekom, što nije ohrabrujući podatak.

Iz tabele 1, koja prikazuje grupni indeks inovacijsko vodećih zemalja u EU, vidimo da Slovenija zaostaje za prosekom EU. Eurostat ocenjuje inovacijski potencijal država, sledećim pokazateljima: stepen obrazovanja mladih u odnosu na pol, broj diplomiranih na tehničkim i prirodno-matematičkim visokim školama u odnosu na pol, deo izdataka namenjenih za naučnoistraživački rad, broj patentiranih prijava (u Evropskom zavodu za patente), broj patentiranih prijava u SAD i visina investicija u ulaganja.

Tabela 1: Grupni indeks inovacijsko vodećih država u EU po godinama

Godina/ država	2003	2004	2005	2006	2007
Švedska	0,82	0,8	0,78	0,76	0,73
Švajcarska	0,68	0,69	0,68	0,67	0,67
Finska	0,69	0,68	0,65	0,67	0,64
Danska	0,68	0,66	0,65	0,64	0,61
Nemačka	0,59	0,59	0,59	0,59	0,59
Velika Britanija	0,57	0,57	0,56	0,55	0,57
EU-25	n. p.	0,45	0,45	0,45	0,45
Slovenija	0,32	0,34	0,34	0,36	0,35

Izvor: Zavod za statistiku Republike Slovenije

Analiza stepena privrednog rasta kod članica OECD pokazala je, da su se najbrže razvijale one zemlje, koje su najbrže razvijale nove proizvode, procese i usluge na osnovu novih tehnologija (ne obavezno kod onih, kod kojih je došlo do razvoja novih tehnologija).

Ekonomski rast je osnova za rast opšteg zadovoljstva u društvu. Važan ekonomski pokazatelj privredne dinamike razvoja statističkih regiona, jeste i broj novonastalih preduzeća u određenom periodu. Iz podataka SURS-a je evidentno, da je u celokupnom periodu proučavanja od 2004. do 2010. godine u Sloveniji je rastao trend novonastalih preduzeća bez osnivača (u proseku više od 12.800 preduzeća). Od toga je otprilike trećina njih osnovana u centralnem regionu Slovenije. Broj preduzeća u Sloveniji se 2009. godine povećao za 5,5 % u odnosu na 2008. godinu (152.541 preduzeća). Trend rasta broja preduzeća nastavio se i 2010. godine, kad je bio zabeležen rast od 3,12 % u odnosu na 2009. godinu. Nakon 2008. godine u svim statističkim regionima Slovenije smanjio se broj zaposlenih koji rade. 2009. godine broj zaposlenih se smanjio za 1,96 %, u odnosu na 2008. godinu, 2010. godine za 4,47 % u odnosu na 2008. godinu, od toga u centralnem regionu Slovenije 2010. godine za 2,4 % u odnosu na 2008. godinu. Bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku u Sloveniji je rastao od 2003. do 2008. godine, a zatim je 2009. godine pao (u proseku za 6,2 %), što je prikazano u

Istraživanje uticaja inovacija na razvoj preduzeća i regionalni razvoj

tabeli 2. Podaci za prvih pet statističkih regiona (u odnosu na 2009. godinu) nam pokazuju, da su od 2003. do 2009. godine, slovenački region i obalno-kraški statistički region, jedini premašili slovenački prosek.

Tabela 2: Regionalni bruto domaći proizvod u Sloveniji, region, 2003 – 2009

Godina / region	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
SLOVENIJA	12942	13645	14355	15464	17120	18437	17295
Centralna Slovenija	18305	19313	20462	22267	24500	25950	24660
Obalno-kraška	13831	14559	15160	16486	18269	19860	18848
Goriška	12427	12910	13552	14442	16345	17654	16358
Jugoistočna Slovenija	12203	12942	13390	14672	16225	17499	15978
Savinjska	11456	12077	12783	13538	14958	16498	15396

Izvor: Zavod za statistiku Republike Slovenije

Iz podataka, koji prikazuju strukturu investicija po stanovniku, evidentno je da su daleko iznad proseka dva regiona, centralnoslovenački i obalno-kraški. Podaci SURS-a pokazuju, da je 2005. godine, bilo investicija u nove mogućnosti u srednjeslovenačkom regionu, slede jugoistočna Slovenija, podravski, savinjski region. U sloveniji su najveće razlike kod bruto domaćih izdataka za RRD². U centralnoslovenačkom regionu koncentrisano je najviše istraživača, istraživačkih organizacija i upotrebljeno najviše finansijskih sredstava (Adam, 2010). Kao što vidimo iz tabele 3, srednjeslovenački i obalno-kraški region su od 2007. do 2010. godine na vrhu po izdacima, namenjenih za RRD.

Tabela 3: Bruto domaći izdaci za RRD po statističkim regionima u Sloveniji, 2007-2010.

Godina / region	2007	2008	2009	2010
SLOVENIJA	500508	616949	656882	745942
Centralna Slovenija	275979	337009	356257	403266
Jugoistočna Slovenija	63006	75815	76960	89933
Gorenjska	52003	54481	52397	63362
Savinjska	33610	47986	45845	57169
Podravska	28978	36389	42675	47211

Izvor: Zavod za statistiku Republike Slovenije

Rezultati istraživanja SURS-a ukazuju na znatno veću inovacijsku aktivnost, u velikim, u odnosu na mala preduzeća³. U odnosu na veličinu preduzeća (od 2006. do 2008. godine), mala preduzeća (sa 10-49 zaposlenih), po inovacijskoj aktivnosti sa 1549 inovacijsko aktivnih preduzeća (44,5 % od svih malih preduzeća) su u zaostatku za srednjim (570 preduzeća odnosno 63,4 % od svih

² RRD – delatnost istraživanja i razvoja.

³ Za takve rezultate može biti jedan od razloga, da obuhvataju podatke metodologijom, koja definiše svako kao inovativno društvo, koje u periodu ili u razvoju uvede barem jednu novinu. To je za mala preduzeća znatno ambiciozniji cilj nego za velika preduzeća.

srednjih preduzeća) i velikim preduzećima (191 od svih 214 velikih preduzeća). Najviše su se inovacijskim aktivnostima bavila velika preduzeća (preduzeća koja imaju više od 250 zaposlenih). Inovacijsko aktivnih velikih preduzeća je bilo po podacima 2009. godine 76,9 % (SURS), u celokupnom periodu posmatranja i više od 89 %. Stepen inovativnosti zavisi i od privredne strukture. Među preduzećima, koja spadaju u prerađivačke delatnosti (54,6 %), bilo je u periodu od 2006. do 2008. godine, više inovacijsko aktivnih, nego u preduzećima sa uslužnim delatnostima (46,1 %). Međunarodna poređenja (European innovation Scoreboard 2009) ukazuju na to, da Slovenija zaostaje po pakazateljima rasta inovacijskih preduzeća; po rastu i zapošljavanju u tehnološko intenzivnoj industriji, posebno uslugama (72 % proseka u EU), po intenzitetu vođenja novih rešenja i proizvoda na tržište (67 % proseka), i po udelu visokotehnoloških usluga u izvozu (43 % proseka).

Tabela 4: Inovacijska aktivnost preduzeća, Slovenija, 2006-2008

Broj zaposlenih u preduzećima	Inovacijska aktivnost preduzeća				
	Inovacijsko aktivna preduzeća				Neinov. pred. zajedno
	samo tehnološko	samo netehnološko	tehnološko i netehnološko	zajedno	
10 - 49	285	588	676	1549	1932
50 - 249	109	127	334	570	329
≥ 250	25	17	149	191	23
Zajedno	419	732	1159	2310	2284
Udeo preduzeć. (%)	9,1	15,9	25,2	50,3	49,7

Izvor: Zavod za statistiku Republike Slovenije

Slovenija beleži nakon 2000. godine rast inovativnosti u preduzećima. Deo inovativnih preduzeća, koji je 2000. godine bio 21,08 % je 2006. godine porastao na 35,01 %. To je doprinelo i privrednom rastu, jer je BDP od 4,4 % skočio na 6,8 % u 2007. godini. U tabeli 4 vidimo, da je od 2006. do 2008. godine deo svih inovacijsko aktivnih preduzeća u Sloveniji iznosio 50,3 % (u odnosu na svih 4.594 preduzeća). Među njima je bilo najviše malih preduzeća, koja su u periodu posmatranja uvela najviše tehnoloških i netehnoloških inovacija (30,26 % u odnosu na sva inovacijsko aktivna preduzeća). Inovacijsko aktivnih preduzeća sa netehnološkim inovacijama (31,67 %) bilo je manje, nego tehnološki i netehnološki aktivnih zajedno (50,17 %). Među tehnološkim inovacijama, bilo je najviše inovacija proizvoda i postupaka.

O važnosti inovacijske politike i planiranju inovativnosti u mikro i malim preduzećima svedoči kvantitativni deo istraživanja autora Rašič i Markič (2008). U istraživanju je potvrđena hipoteza, da inovacijska politika u mikro i malim preduzećima, pozitivno utiče na uspešnost. Veliki pozitivni uticaj na uspešnost mikro i malih preduzeća predstavlja učestalost uvođenja, odnosno izvođenja promena i inovacija u načinu poslovanja u smislu poboljšanja i novina. Slaba inovativnost u

Istraživanje uticaja inovacija na razvoj preduzeća i regionalni razvoj

mikro i malim preduzećima, dovodi do slabe uspešnosti. Potvrđena je i hipoteza, da strategija planiranja inovacijske politike, bolje utiče na uspešnost, ali samo kada su zaposleni upoznati sa strategijom inovacija. Istraživanje uzorka anketiranih društava ukazuje da je među najmanje uspešnim regionima, centralni slovenački region.

U slovenačkim preduzećima su najveće prepreke za inovacije, manjak finansijskih sredstava, manjak radne snage sa visokom stručnom spremom, inovacijski rizici, manjak informacija, neodgovarajuće poresko zakonodavstvo, neuspešna administracija. Najproblematičniji faktori za poslovanje preduzeća su: inflacija, neuspešna državna birokratija, neodgovarajuća obrazovana radna snaga, korupcija, slaba radna etika (Technology Park Ljubljana, 2009, SURS).

4.1. Akteri inovativnosti u regionima

U vezi sa pojedinim lokalnim i regionalnim strukturama možemo govoriti o različitoj dinamici i stepenu razvijenosti, kao i prisustvu društva i ekonomije znanja. Razlika je u odnosu na tip i razvijenost tih struktura. Pri tome možemo pratiti različite faktore kao što su: raspoloživost ljudskih resursa, broj osnovanih novih preduzeća (pogotovo visokotehnoških), prisustvo pomoćnih institucija u obliku razvojnih agencija, tehnoloških parkova itd.

Pored ljudskog kapitala, koji mora biti stavljen u opticaj, da možemo govoriti o uspešnom ekonomskom i društvenom razvoju, u ekonomiji znanja su važne pomoćne institucije, pogotovo sa stanovišta prenosa znanja između akademskih institucija kao producenata i visokotehnoških preduzeća kao subjekata, koji mogu to znanje upotrebiti za inovativne proizvode i usluge i tako su konkurentni na tržištu rada. Pomoćna okruženja daju preduzećima institucionalnu i infrastrukturnu osnovu, a istovremeno su okvir za isto tako važne organizacione prijeme i uspostavljanje kooperativnih neformalnih mreža.

Kvalitativnom metodologijom bili su proučavani sociokulturni i organizacioni vidici prenosa znanja i tehnologija u četiri izabrana regiona u Sloveniji. U nastavku ćemo predstaviti centralni slovenski i jugoistočni region, koji bitno utiču na privredu Slovenije. U kvalitativnom delu istraživanja, bila je upotrebljena metoda fokusne grupe i metoda polustrukturiranog intervjua. Glavne smernice istraživanja odnosile su se na to, da *se utvrdi kakav je prenos znanja i intezitet povezivanja između visokotehnoških preduzeća i pomoćnih institucija, dati ocenu mogućnosti regiona za razvojni i inovativni prodor i identifikacija najvažnijih aktera i oceniti kakva je uloga države i njena podrška regionalnim razvojnim centrima.*

U *centralnomslovenačkom regionu*, su u istraživanje bili uključeni respondenti iz pomoćnih institucija, visokotehnoških preduzeća, razvojnog instituta i državne agencije, pomoću kojih su ocenili mogućnosti regiona za inovacijski proboj. Naveli su sledeće: potrebna je realizacija privrednih inicijativa sa visokom tehnologijom znanja i višim potencijalom rasta, potrebno je dostići

dobru ravnotežu između instrumenata za podršku rasta novih preduzeća na jednoj strani i instrumenata za podršku većeg rasta već postojećih preduzeća na drugoj strani, upozorili su na problem poverenja između poslodavaca, naglasili su problem pogrešne strategije regionalnog pozicioniranja tehnoloških parkova, izložili su važnost internacionalnog udruživanja znanja i prenos znanja i tehnologija na privredu, upozorili na sistemske prepreke kod stvaranja inovativnog okruženja, kritični su bili kod prostorne i funkcionalne osnove pomoćnih institucija, malo je (formalne) komunikacije i saradanje sa drugim institucijama, koje bi morale biti spolja otvorenije, naglasili su važnost neformalnih kontakata u komunikaciji sa relevantnim akterima. Respondent iz državne agencije je rekao da agencija zbog kadrovskog nedostatka, trenutno ne izvodi nikakva istraživanja i analize o uključenosti slovenačkih preduzeća u regionalne razvojne centre. Na osnovu podataka, moguće je utvrditi, da su institucije usmerene svaka u svoju pomoćnu delatnost i da ne gaje međusobne kontakte. Upozoravaju, da su projekti, koje objavljuje država previše kratkoročni. Učesnici fokusne grupe su istakli sledeće prepreke (finansiranje, slaba angažovanost kreativnog stručnog osoblja, nema razvojnog fokusa): region u proseku iscrpi manje sredstava iz naslova jačanja regionalnih razvojnih potencijala kao drugi region (sedmo mesto u Sloveniji), slabo iskorišćen razvojni potencijal (neuporediv sa drugim prestonicama), u Sloveniji nema razvojnog fokusa, jer je trend u izjednačavanju provincije sa središtem. Upozorili su, takođe, da problem zaštite privatne svojine (premalom iskustva) otežava inovativnost (na primer, ne vraća se univerzitetu) i slično (Adam, F. et al., 2010).

U zaključku istraživanja predstavnici pomoćnih institucija i drugih aktera inovativnog sistema naglašavaju da su pronađeni mehanizmi za inovativni proboj, da dolazi do povećanja stvaralačkog stručnog osoblja, koje bi činilo potencijalne razvojne centre. Ali još uvek nisu rešena pitanja razvojnih prioriteta, znači koje industrije ili oblasti industrije treba razvijati bez obzira na to, da li se radi o mikro ili malim preduzećima. Isto tako nema odgovarajuće koordinacije između pojedinih elemenata inovacijskog sistema.

Tendencije potencijala za razvojni i inovacijski proboj *jugoistočnog regiona*, su prisustvom u istraživanju počeli da se primećuju 2006. godine, menjanjem državne politike u odnosu na podršku razvoja regiona. U plasiranju je najviše uticalo pojavljivanje odlučujućih kreativnih aktera. Izložena je bila sinergija između Privredne komore Dolenjske i Bele krajine i Univerzitetskog istraživačkog centra Novo Mesto i Razvojnim centrom. Rad institucija pospešio je intezitet prenosa znanja i pretoka informacija, čiji rezultat su akreditovani visokoškolski programi u regionu. Po mišljenju prisutnih u istraživanju su inovativni akteri u regionu, koji utiču na proboj regiona i velika preduzeća ili jaka privreda (u industriji: farmacija i automobilska industrija) i jasno zacrtane smernice regiona ka određenim ciljevima razvoja. Velika preduzeća u regionu podržavaju pojam „klastera“. Kod isticanja prednosti rada velikog preduzeća za razvoj regiona, potrebno je obratiti pažnju na to, da se preduzeća vezana za jednu industrijsku oblast ne uspore. Usporavajući faktor razvoja regiona je povezanost kreativnih

Istraživanje uticaja inovacija na razvoj preduzeća i regionalni razvoj

regionalnih aktera na lokalnom nivou. Predstavnici visokotehnoloških preduzeća, koji su učestvovali u istraživanju, su saradnju sa predstavnicima lokalne i regionalne oblasti obeležili kao promene i pre svega usmerene na osnovu stručne saradnje.

Uloga države, kad je u pitanju podrška regionalnim razvojnim centrima, odredili su mišljenjem, da su od uloge države za razvoj regiona važniji, lična inicijativa i spremnost sredine za intenzivnu saradnju među regionalnim akterima (država ne određuje koje industrije treba podržati). Primećuje se da država i njene institucije sistematski otežavaju razvoj regiona u oblasti visokoškolske sfere. Podržavaju povezivanje agencija (po uzoru funkcionisanja javne agencije za istraživačku delatnost Republike Slovenije – ARRS), da bi povećali nadzor objavljenih konkursa na državnom nivou. Upozoravaju na problematičan protok informacija i manjak statističkih podataka o uspehu raspisanih konkursa preduzeća (Adam, F. et al., 2010).

5. Zaključak

Ako slovenačka preduzeća žele da obezbede uspešnost poslovanja na konkurentnom regionalnom i globalnom tržištu, potrebno je da koriste različite mere i podsticaje, da obezbede uslove za nove inovacije, odnosno razvoj novih znanja, da mogu sa novim inovativnim rešenjima da prestignu svoje konkurente. Za opstanak i rast mikro, malih i srednje velikih preduzeća, važna je inovativnost, odnosno uspešnost inovacijskih procesa. Ona će u slovenačkim preduzećima u velikoj meri zavisiti, od njihove inovacijske politike i od planiranja strategije, koja će biti usmerena u oblikovanje inovativnih proizvoda i usluga. Uspešnost inovacijskih procesa zavisi i od njihove sposobnosti, da stvore informacijske mreže, za dobijanje podataka o zahtevima i potrebama korisnika na odgovarajućim ciljnim tržištima, od sposobnosti da prepoznaju nove trendove i potrebe i vremena, koje će im biti potrebno, da znanje pretvore u inovacije. Zato je na području istraživanja inovacija i tehnološkog razvoja, ključni izazov, usmeravanje i odgovarajuća podrška istraživačko-razvojnoj delatnosti u javnom i poslovnom sektoru u onim regionima gde možemo da spojimo istraživački potencijal sa privrednom delatnošću, i postignemo porast dodatne vrednosti i viši stepen konkurentnosti. Potrebno je i brinuti o odgovarajućim istraživačkim organizacijama, koje će se u većoj meri prilagođavati izazovima savremenog istraživačkog rada. Uloga države je bitna kod vođenja takve razvojne politike, koja bi omogućavala stvaranje uslova za razvoj regiona i odstranjivanje najproblematičnijih faktora za poslovanje preduzeća (inflacije, neefikasna državna birokratija, neodgovarajuće obrazovanje radne snage...).

Reference

1. Adam, F., Hafner, A., Podmenik, D. et al. (2010) Inovativna jedra v regionalnem razvoju. Ljubljana: Vega. 229 str.
2. Domadenik, P., Kostevc, Č., Ograjenšek, I., Prašnikar, J., Rajkovič, T., Redek, T. (2010) Spodbujanje inovacij in rasti na vodećih trgih v Sloveniji. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani. 84 str.

3. Gramc, B. (2007) Ocena tehnološke sposobnosti slovenskih podjetij po modelu Svetovne banke. Naše gospodarstvo, Revija za aktualna gospodarska vprašanja, L. 53, št. 3-4, str. 18-30, Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor.
4. Kotler, P. (2006) Principles of marketing. London: Prentice Hall.
5. Likar, B. et al. (2006) Management inovacijskih in RR procesov v EU. Ljubljana: Inštitut za inovativnost in tehnologijo – Korona plus.
6. Markič, M. (2004) Inoviranje procesov, pogoj za odličnost poslovanja. Koper: Fakulteta za management.
7. Porter, M. (2001) Enhancing the Microeconomic Foundations of Prosperity: The Current Competitiveness Index. The Global Competitiveness Report 2001-2002. World Economic Forum. New York, Oxford. Oxford University Press, str. 52-76.
8. Rašič, K., Markič M. (2008) Inovativnost in uspešnost gospodarskih družb. Koper: Fakulteta za management Koper. 127 str.
9. Ruzzier, M., Mlakar, A. (2011) Povezava med internacionalizacijo in inoviranjem malih in srednjih podjetij: primer Slovenije. Organizacija, Revija za management, informatiko in kadre, letnik 44, številka 6, 228-237.
10. Resolucija o Raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011-2020. 28. redna seja Državnega zbora Republike Slovenije, 24.5.2011. <http://www.drznaslovenija.mvzt.gov.si/ch02s04.html>, [15.11.2011].
11. Schumpeter, J.A. (2010) Ali lahko kapitalizem preživi? Ljubljana: Studia humanitatis.
12. Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: <http://www.stat.si>, [12.2.2012].
13. Technology Park Ljubljana (2009) Study of the innovative potential of Slovenia. Dostopno na: http://www.tp-lj.si/media/studija.o.stanju.podjetnistva_slo.pdf, [6.7.2011].

RESEARCHING THE IMPACT OF INNOVATIONS ON BUSINESS DEVELOPMENT AND REGIONAL DEVELOPMENT

Abstract: Regions and other local environment are included in the current globalization. Businesses as an integral part of the region are heavily dependent on global environmental change. Analysis of economic trends in the world and most dynamic development policies of developed countries shows, that the innovation capability that enables rapid adaptation to changes in the international arena offers the only possibility to improve the competitive position. Only a highly innovative country, region, company can maintain long-term advantage over competitors and can ensure economic competitiveness and economic growth. Innovation enables companies to improve competitiveness and profitability by creating, developing or marketing innovative new products or ideas. Innovations, research and development, enabling the developed economies of the European Union to its citizens adequate welfare and quality of life. In this paper we present some important results of research and studies of regional development. These results are based on secondary use of the statistical data and secondary data obtained from interviews and semi-structured interviews on the qualitative approach, with which we presents a more detailed picture of events in the steerable markets, innovative centers in regional development and talk about the transfer of knowledge and research in the economy.

Keywords: innovation, innovation potential, guiding markets, knowledge